Испитни каталог за државну матуру
у школској години 2011/2012.

ФИЛОЗОФИЈА

FILOZOFIJA 2012 srp.indd 1 15.3.2012 15:12:52

Стручна радна скупина за израдбу испитних материјала из Филозофије:

dr. sc. Dijana Lozić-Leko, voditeljica, Gimnazija A. G. Matoša, Zabok
Bruno Ćurko, prof., Institut za filozofiju, Zagreb
Miljenko Šestak, prof., Gimnazija dr. Ivana Kranjčeva, Đurđevac.

Садржај

Увод 5
1. Подручја испитивања 5
2. Образовни исходи 6
2.1. Филозофске дисциплине 6
2.2. Историја филозофије 11
3. Структура испита 14
4. Технички опис испита 15
4.1. Трајање испита 15
4.2. Изглед испита и начин решавања 15
4.3. Прибор 15
5. Опис бодовања 15
5.1. Вредновање прве испитне целине 15
5.2. Вредновање друге испитне целине 17
6. Примери задатака с детаљним објашњењем 20
6.1. Пример задатка вишеструког избора 20
6.2. Пример задатка вишеструких комбинација 20
6.3. Пример задатка повезивања 21
6.4. Пример задатка допуњавања 21
6.5. Пример задатка кратког одговора 21
6.6. Пример задатка продуженог одговора 22
6.7. Пример задатка есејског типа 23
7. Припрема за испит 25

FILOZOFIJA 2012 srp.indd 3 15.3.2012 15:12:52

Увод

Филозофија је на државној матури изборни предмет.

Испитни каталог за државну матуру из Филозофије темељни је документ испита којим се јасно описује шта ће се и како испитивати на државној матури из овог предмета у школској години 2011/2012.

Испитни каталог садржи све потребне информације и детаљна објашњења о облику и садржају испита. Њим се јасно одређује шта се од приступника очекује на испиту. Испитни каталог усклађен је с одобреним Наставним планом и програмом[1] за Филозофију у гимназијама.

Испитни каталог садржи ова поглавља:

1. Подручја испитивања
2. Образовни исходи
3. Структура испита
4. Технички опис испита
5. Опис бодовања
6. Примери задатака с детаљним објашњењем
7. Припрема за испит.

У првом и другом поглављу читалац може наћи одговор на питање шта се испитује.

У првом су поглављу наведена подручја испитивања, односно кључна знања и способности из овог предмета које се испитују овим испитом.

У другом је поглављу, кроз конкретне описе онога што приступник треба да зна, разуме и може да учини, објашњен начин на који ће се наведена знања и способности проверавати.

Треће, четврто и пето поглавље одговарају на питање како се испитује, а у њима је објашњена структура и облик испита, врсте задатака те начин провођења и вредновања појединих задатака и испитних целина.

У шестом су поглављу примери задатака с детаљним објашњењем.

Седмо поглавље одговара на питање како се припремити за испит.

1. Подручја испитивања

Испитом из Филозофије проверава се приступниково познавање и разумевање **филозофских дисциплина** и **историје филозофије**.

Од приступника се притом очекује да зна, односно може:

- структурише своја знања из филозофије кроз познавање, одређивање, разликовање, повезивање, разумевање и објашњавање филозофске терминологије, филозофских дисциплина те метода, теорија, учења и принципа кроз историју филозофије
- на заданом тексту да примени своја теоријска знања на конкретне проблеме из историје филозофије и филозофских дисциплина, да разуме претпоставке различитих филозофских учења и дисциплина, да изводи њихову системску анализу те на темељу тога изложи различите филозофске позиције, упореди их, критички просуди и вреднује, конфронтира се са одређеним проблемима филозофије, расправи их, развије властито стајалиште и одбрани га те тиме покаже како је овладао основним елементима филозофске рефлексије и способношћу доследне и апстрактне аргументације.

[1] Гласник Министарства просвјете и шпорта, број 1, Школске новине, Загреб, 1994.

2. Образовни исходи

У овом су поглављу за свако подручје испитивања одређени образовни исходи, односно конкретни описи онога што приступник мора да зна, разуме и може да учини како би постигао успех на испиту.

2.1. Филозофске дисциплине

Образовни исходи за подручје филозофских дисциплина приказани су, ради боље прегледности, у таблицама.

У таблицама су детаљно разрађени садржаји који ће се испитивати, образовни исходи везани уз поједине садржаје те битни појмови, аутори и објашњења.

МЕТАФИЗИКА	
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ	**ПОЈМОВИ/АУТОРИ**
• објаснити и разликовати релевантне појмове	• битак – бит – биће, небитак – ништа, бивање, једно, идентитет –диференција, есенција – егзистенција, постојање/опстојање, кретање, настајање, узрок, каузалитет, сврховитост/телеологија, ствар, смисао, случај – нужност, могућност – збиљност, иманенција – трансценденција, чин, чињеница, простор – време, теорија – пракса, историја, историчност, дух – природа, дијалектика, онтолошка разлика, супстанција – акциденција, мудрост
• објаснити и разликовати релевантне концепције	• монизам, дуализам, плурализам, волунтаризам, метафизички реализам – антиреализам, идеализам, мистицизам, интуиционизам, ирационализам, материјализам – спиритуализам, хисторизам
• разумети и објаснити шта инволвира фундаментално питање о битку	• однос битка и мишљења, однос општег и појединачног, проблем конституције и природе реалитета, врсте бића у свету
• упоредити и повезати припадајуће релевантне појмове	• материја/твар, форма/облик, сила, хаос, космос, хармонија/склад, бесмртност душе, апсолут, Бог
• разликовати поделу на општу метафизику или онтологију те посебну метафизику	• рационална космологија, рационална психологија и рационална теологија
• објаснити проблем детерминизма – индетерминизма и слободе воље	
• разликовати и објаснити основне ставове критике, ревладавања те одбацивања метафизике	• емпиризам, номинализам, марксизам, позитивизам, прагматизам, логички позитивизам, историјско мишљење, Кант, Ниче, Хајдегер

СПОЗНАЈНА ТЕОРИЈА	
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ	**ПОЈМОВИ/АУТОРИ**
• објаснити и упоредити релевантне појмове	• епистемологија, гносеологија, апорија, индукција – дедукција, апстракција – генерализација, анализа/синтеза, априори/апостериори, дефиниција, конзистентност, субјекат – објекат релација, интелект/разум, ум, интелигибилно, чињеница, предмет, чула, опажај/замедба, зор, зрење, предоџба, перцепција – аперцепција, претпоставка, појам, суд, закључак, мишљење, искуство, извесност, теорија, таутологија, мнење/докса, знање/ епистеме, догма, свест, рефлексија, самосвест, дискурс, спознаја, истина, важење, антиномија, парадокс
• препознати те детаљно описати спознајне концепције	• агностицизам, скептицизам, критицизам, субјективизам – објективизам, релативизам, солипсизам
• навести и објаснити разлику између аналитичких и синтетичких судова, апостериорних и априорних садржаја свести те логичко-аналитичке, дијалектичке и емпиријске методе спознаје	
• разликовати и објаснити различите теорије истине	
• објаснити и упоредити однос свести и њеног предмета, начин конституисања предмета спознаје, граница искуства, иманентног и трансцендентног, самосвести или аперцепције	
ЕТИКА	
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ	**ПОЈМОВИ/АУТОРИ**
• објаснити темељне етичке појмове	• добро, крепост, исправно, вредност, моралност/ обичајност, дужност, одговорност, деловање, слобода, слободна воља, индивидуум, морална особа, савест, достојанство, праведност, срећа, поштовање, аксиологија
• разликовати и објаснити различите етичке принципе и теорије	• дескриптивно, нормативно и метаетичко метафизички принцип, етика врлина, деонтолошка етика (етика дужности) и телеолошка етика
• објаснити и упоредити однос практичне и теоријске филозофије	
• упоредити и аргументовати проблем утемељења моралних норми у историји филозофије	• проблем хетерономије и аутономије, однос рационално/ ирационално, формално/садржајно те према мотиву/ последици деловања

ЕСТЕТИКА	
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ	**ПОЈМОВИ/АУТОРИ**
• упоредити и разликовати релевантне појмове	• естетика, лепо, поетичко, естетички опажај, естетички изражај, естетички суд, естетичка форма и садржај, уметничко стваралаштво, мимезис, хармонија
• објаснити везу између чулног и естетичког опажаја	
• објаснити разлику између естетичког суда о природно лепом и уметнички лепом	• Кант
• објаснити разлику између субјективног суда укуса и естетичког суда заснованог на принципијелним критеријима	• Платон, Хегел
• објаснити и вредновати однос лепог и истинитог на примерима различитих филозофија	• Киркегор, Шопенхауер, Ниче, Хајдегер, Сартр, Адорно, Маркузе
• проценити и аргументовати вредност и значај уметности и уметничког дела у односу на различите филозофије	

ФИЛОЗОФСКА АНТРОПОЛОГИЈА	
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ	**ПОЈМОВИ/АУТОРИ**
• објаснити битна обележја филозофске антропологије	
• објаснити и аргументовати темеље схватања бити човека у историји филозофије	• софисти, Платон, Аристотел, хришћанство, Маркс, Шелер
• разликовати и повезати битне појмове	• бит човека, природа човека, развој човека, људски род, хуманост, душа/дух/тело, ум/нагони, људски опстанак, људска пракса, слобода као деловање
• одредити и анализирати посебност људског бића и његов положај у свету из различитих аспеката	• недовршеност човека, историја човека

ФИЛОЗОФИЈА НАУКЕ И ПРИРОДЕ	
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ	**ПОЈМОВИ/АУТОРИ**
• објаснити битне проблеме филозофије науке и филозофије природе	• од хилозоизма до савремене науке
• разликовати и повезати битне појмове	• човек/природа, наука, техника наука метода, посматрање, хипотеза, теорија, закон, научни систем, објашњење
• описати и објаснити различите аспекте односа човека и природе, природе и технике, природе и духа те филозофије, науке и технике	
• објаснити основне методе утврђивања истинитости научних исказа	• проверавање (верификација), оповргавање (фалсификација), потврђивање (конфирмација)
• објаснити проблем истине унутар филозофског и научно-истраживачког приступа	• проблем нужних и случајних истина, доказивост истине и сл.
ФИЛОЗОФИЈА ПОЛИТИКЕ	
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ	**ПОЈМОВИ/АУТОРИ**
• разликовати и упоредити основне појмове	• држава, друштво, грађанин, законитост, легитимност, репрезентација, моћ, јавност, партиципација, слободе човека, идеологија, демократија, једнакост/неједнакост, праведност, народни суверенитет, толеранција, еволуција/револуција, либерализам, фашизам, конзервативизам, комунизам, анархизам, утопија, еманципација, феминизам
• разјаснити и аргументовати одреднице ове дисциплине те објаснити њене битне проблеме	• једнакост и праведност као основне вредности политичког живота те односи државе, друштва, грађанина и човека
• познавати и протумачити однос појединца и друштва	• у оквиру различитих политичких система, идеја и идеологија
• разумети и протумачити однос власти и слободе	• на темељу теорија државе, друштвеног уговора, природног и позитивног права

•

•

2.2. Историја филозофије

Приступник треба да зна, односно може:

- да дефинише и примени појмове који су карактеристични за неког мислиоца и мисаону концепцију, опише их и интерпретира, изведе значај тих појмова у кратким цртама, повеже их и одреди њихову важност унутар неке мисаоне концепције
- да наведе, опише и упореди историјска раздобља, филозофска усмерења, школе и филозофе
- да наведе, објасни и вреднује најважније теме и проблеме појединих раздобља, филозофских усмерења, школа и филозофа
- да наведе, објасни, повеже и вреднује најзначајније појмове, дефиниције, мисли те учења појединих филозофа, школа и усмерења
- да наведе и објасни утицај мисли појединих филозофа/школа/усмерења на друге филозофе, научнике, уметнике, политичаре, дисциплине и обратно
- да наведе и објасни примену истог појма код различитих филозофа/научника/уметника
- да опише, објасни и вреднује промене у парадигми мишљења појединих филозофа/школа/усмерења/раздобља
- да обједини, разврста и логички повеже појмове/мисли/учења појединих филозофа, дисциплина/школа и усмерења
- да процени утемељеност критике неког мишљења/теорије/система/филозофије од неког другог филозофа/школе/дисциплине/усмерења
- да осмисли начине примене филозофских учења/теорија/система у новом историјско-научном контексту.

2.2.1. Грчка филозофија: филозофија Јоњана, питагорејска школа, елејска школа, Хераклит, атомисти, софисти, Сократ, Платон, Аристотел

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни разлику између митске фантазије и рационалног мишљења

– да опише и објасни битне проблеме космолошког раздобља

– да опише и објасни утемељење дијалектике те однос космоса, логоса и душе

– да опише и објасни проблеме постојања, кретања и промене

– да опише нову концепцију света и човека у антрополошком раздобљу

– да анализира и објасни однос спознајног и етичког релативизма

– да објасни однос појмовног знања и етичког деловања

– да објасни и повеже Платоново учење о идејама и души

– да објасни и системски повеже основне појмове, принципе и концепције Аристотелове филозофије.

2.2.2. Хеленистичко-римско раздобље грчке филозофије

Приступник треба да зна, односно може:

– да појасни и упореди битну проблематику скептичке, стоичке те епикурејске школе

– да диференцира и категоризира Плотинов филозофски систем

– да објасни концепцију и развој новоплатонизма у Александрији.

2.2.3. Средњовековна филозофија: патристика и сколастика

Приступник треба да зна, односно може:

– да одреди и објасни основне појмове и проблеме средњовековне филозофије
– да разликује патристику од сколастике
– да наведе и диференцира различите доказе о постојању Бога
– да објасни проблематику есхатологије, дуализма тела и духа и етике љубави
– да објасни проблем универзалија
– да разврста и упореди представнике номинализма и реализма
– да опише и објасни крај сколастике.

2.2.4. Ренесанса: Фране Петрић, Ђордано Бруно, Френсис Бекон

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни однос спрам средњовековне филозофије, тј. однос филозофије и теологије
– да објасни основне појмове и проблематику филозофије природе, вредности човека и методе спознаје
– да препозна и одреди темељна етичка и политичка питања
– да објасни сукоб између концепција новоплатонизма и аристотелизма
– да објасни сукоб реформације и протуреформације.

2.2.5. Рационализам: Рене́ Декарт, Барух де Спиноза, Готфрид Вилхелм фон Лајбниц

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни и упореди битне појмове, проблеме и обележја рационализма
– да објасни однос рационализма спрам средњовековне филозофије и емпиризма
– да упореди специфичне појмове и концепције појединих филозофа
– да објасни однос филозофије и наука (математике и физике), проблем методе филозофског мишљења, спознајног субјекта и извесности спознаје (принципе метафизичког, емпиријског и формалног утемељења спознаје).

2.2.6. Емпиризам: Џон Лок, Џорџ Беркли, Дејвид Хјум

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни и аргументује битне појмове емпиризма
– да упореди исходишта емпиристичких и рационалистичких концепција
– да објасни и упореди њихов однос спрам просветитељства.

2.2.7. Просветитељство: Волтер, Жан Жак Русо, Монтескје, Руђер Бошковић

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни битну проблематику и обележја просветитељства
– да објасни и упореди утицај филозофа просветитељства на будуће спознајне, природонаучне, етичке, правне и политичке теорије.

2.2.8. Спекулативна филозофија – идеализам: Емануел Кант, Јохан Готлиб Фихте, Ф. Х. В. фон Шелинг, Г. В. Ф. Хегел

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни, аргументира и упореди основне појмове и концепције спекулативне/идеалистичке филозофије на подручју спознаје, филозофије природе, етике, естетике, политике, права, филозофије историје и филозофије религије.

2.2.9. Савремена филозофија

2.2.9.1. Артур Шопенхауер, Сорен Киркегор, Карл Маркс, Фридрих Ниче

Приступник треба да зна, односно може:

– да разликује обележја филозофије друге половине XIX века те основне идеје и концепције најзначајнијих филозофа тога раздобља

– да изведе и упореди њихова филозофска исходишта кроз анализу темељних проблема.

2.2.9.2. Позитивизам: Огист Комт, прагматизам

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни историјско место и теоријске основе прагматизма

– да прикаже начин примене прагматистичке теорије спознаје, као методу научног истраживања чињеница, у различитим дисциплинама те просуди о њеним могућим последицама

– да објасни порекло теорије истине у прагматизму те је упореди са осталим теоријама.

2.2.9.3. Феноменологија: Едмунд Хусерл, Николај Хартман, Макс Шелер

Приступник треба да зна, односно може:

– да одреди и упореди појмове свести, интенционалности свести, трансценденталне свести те сферу интерсубјективности

– да појасни критику психологизма свести

– објасни смисао тврдње о кризи науке

– да изложи феноменологијско утемељење филозофске антропологије

– да објасни однос феноменологије и онтологије.

2.2.9.4. Филозофија егзистенције: Мартин Хајдегер, Карл Јасперс, Жан-Пол Сартр

Приступник треба да зна, односно може:

– да изложи и упореди специфична обележја филозофије егзистенције наведених аутора

– да категоризира и аргументира основне проблеме егзистенцијалне филозофије

– да објасни однос мишљења и егзистенције

– да објасни критику метафизике са стајалишта филозофије егзистенције.

2.2.9.5. Новопозитивизам или логички позитивизам: Лудвиг Витгенштајн, Рудолф Царнап

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни битна обележја логичког позитивизма

– да појасни теорију једноставних исказа и принцип верификације.

2.2.9.6. Франкфуртски круг

Приступник треба да зна, односно може:

– да објасни разлику између традиционалне и критичке теорије

– да објасни критику просветитељства, позитивизма и прагматизма

– да објасни начин превладавања раздвојености субјекта и објекта.

2.2.9.7. Ернст Блох

Приступник треба да зна, односно може:
– да објасни разлику између утопијског и утопистичког
– да објасни „принцип наде” и разликује појмове напретка.

2.2.9.8. Карл Попер

Приступник треба да зна, односно може:
– да протумачи Поперову критику науке и историјског детерминизма те теорију отвореног друштва.

3. Структура испита

Испит из Филозофије састоји се од две целине.
Првом целином испитује се познавање и разумевање филозофских дисциплина и историје филозофије.
Другом целином испитује се примена знања о филозофским дисциплинама и историји филозофије кроз анализу изворних филозофских текстова.
Прва испитна целина састављена је од 28 задатака и доноси укупно 50 бодова.
Таблица 1. приказује структуру прве испитне целине.

Таблица 1. Структура прве испитне целине

ВРСТЕ ЗАДАТАКА / ПОДРУЧЈЕ ИСПИТИВАЊА	Задаци вишеструког избора	Задаци вишеструких комбинација	Задаци повезивања	Задаци допуњавања	Задаци кратког одговора	Задаци продуженог одговора	Укупно
Филозофске дисциплине	1	1	1	2	2	2	9
Историја филозофије	5	4	2	3	2	3	19
Укупно	6	5	3	5	4	5	**28**

Другу испитну целину чини задатак есејског типа који доноси укупно 50 бодова.

Приступници треба да саставе есеј на темељу понуђеног текста или текстова.

Текстови могу бити одломци из филозофске литературе или нефилозофски (новински или сл.).

Текстови ће бити попраћени смерницама за писање есеја.

Таблица 2. приказује структуру друге испитне целине.

Таблица 2. Структура друге испитне целине

ВРСТА ЗАДАТАКА	БРОЈ ЗАДАТАКА	БРОЈ БОДОВА
Задатак есејског типа	1	50

4. Технички опис испита

4.1. Трајање испита

Испит из Филозофије је писани и траје укупно **150 минута** без прекида.

Приступник може сам да распореди време за решавање задатака у првоме делу испита, односно писање есеја у другом делу испита.

Временик провођења биће објављен у **Водичу кроз државну матуру** те на мрежним страницама **Националног центра за вањско вредновање образовања** (www.ncvvo.hr).

4.2. Изглед испита и начин решавања

Приступници добивају сигурносну коверту у којој су две испитне књижице, лист за концепт, лист за одговоре и два листа за оцењиваче.

Од приступника се очекује да пажљиво прочитају упутства која ће следити током решавања испита и писања есеја.

Додатно, уз сваку врсту задатака приложено је упутство за решавање. Читање ових упутстава је битно јер је у њима назначен и начин обележавања тачних одговора.

Задатке затвореног типа (вишеструког избора, вишеструких комбинација те повезивања и сређивања) приступници решавају обележавањем слова тачног/тачних одговора међу понуђеним. Слова тачних одговора обележавају се знаком X. Ако приступник обележи више од траженог броја одговора за поједини задатак, тај ће се задатак бодовати с 0 (нула) бодова без обзира на то што је међу обележеним и тачан одговор.

Задатке отвореног типа (допуњавања, кратког одговора и продуженог одговора) приступници решавају уписивањем тачног одговора на предвиђено место означено у упутству за решавање.

Током писања есеја приступници могу користити лист за концепт, али на крају морају свој есеј читко преписати на лист за уредно писање.

4.3. Прибор

Током писања испита из Филозофије допуштено је користити хемијску оловку плаве или црне боје.

5. Опис бодовања

Укупни број бодова је **100**.

5.1. Вредновање прве испитне целине

Опис бодовања за сваку врсту задатака приказан је у таблици 3.

Таблица 3. Опис бодовања према врсти задатка

Задатак вишеструког избора	1 бод – тачан одговор 0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора
Задатак вишеструких комбинација	2 бода – два тачна одговора 1 бод – један тачан одговор 0 бодова – нетачни одговори или изостанак одговора
Задатак повезивања и сређивања	4 бода – сви тачни одговори 3 бода – три тачна одговора 2 бода – два тачна одговора 1 бод – један тачан одговор 0 бодова – сви нетачни одговори или изостанак одговора
Задатак допуњавања	1 бод – тачан одговор 0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора
Задатак кратког одговора	1 бод – тачан одговор 0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора
Задатак продуженог одговора	За сваку честицу питања приступник добива: 1 бод – ако одговор задовољава питање, тј. одговара на оно шта се тражи, логично је структурисан и садржајан 0 бодова – нема одговора или одговор не задовољава ни један од претходно наведених критерија.

FILOZOFIJA 2012 srp.indd 16 15.3.2012 15:12:55

Успешним решавањем прве испитне целине приступник може да оствари максимално 50 бодова.

Највећи број бодова које приступници могу да остваре према подручју испитивања, с обзиром на број и врсту задатака у појединој целини, приказан је у таблици 4.

Таблица 4. Опис бодовања прве испитне целине

ПОДРУЧЈЕ ИСПИТИВАЊА	Задаци вишеструког избора	Задаци вишеструких комбинација	Задаци повезивања и сређивања	Задаци допуњавања	Задаци кратког одговора	Задаци продуженог одговора	Укупно
Филозофске дисциплине	1	2	4	2	2	4	15
Историја филозофије	5	8	8	3	2	9	35
Укупно	6	10	12	5	4	13	**50**

5.2. Вредновање друге испитне целине

Успешно написан есеј у другој испитној целини укупно доноси 50 бодова.

Есеје приступника вреднују оспособљени оцењивачи према јединственој лествици за процену.

У сваком есеју вреднује се:

- примерена употреба појмова
- аргументација
- примереност примера и навода
- композиција
- употреба језика[2.]

Уопштена лествица за оцењивање есеја приказана је у таблици 5.

У наставку каталога налази се пример есеја.

Сваки есеј вредноваће барем два оцењивача.

[2] Граматичке погрешке неће се негативно бодовати.

Таблица 5. Лествица за вредновање есеја

ПРИМЕРЕНА УПОТРЕБА ПОЈМОВА (разумевање 6 кључних појмова) **Сваки се појам бодује посебно према приложеној лествици.** **(За оцењиваче ће бити наведени примери за сваки од наведених критерија.)**	
Приступник не одређује тражене појмове.	0 бодова
Приступник одређује тражени појам, али га не објашњава или је објашњење погрешно.	1 бод
Приступник одређује тражени појам, објашњава га, али је објашњење непотпуно, тј. делимично.	2 бода
Приступник одређује тражени појам, објашњава га и користи у есеју на примерен начин.	3 бода
АРГУМЕНТАЦИЈА (разрада 5 постављених проблема) **Сваки се фактор аргументације бодује посебно према приложеној лествици.** **(За оцењиваче ће бити наведени примери за сваки од наведених критерија.)**	
Приступник у есеју уопште не објашњава задане проблеме.	0 бодова
Приступник у есеју нуди објашњење проблема, али га не објашњава или је објашњење делимично погрешно.	1 бод
Приступник у есеју објашњава проблем својим речима на начин да се у његовом објашњењу не може пронаћи ништа што би упућивало на погрешно разумевање проблема, но објашњење остаје на нивоу заданих текстова делимичним понављањем појединих навода.	2 бода
Приступник у есеју системски разрађује проблем аргументима који прелазе оквире самих текстова.	3 бода
ПРИМЕРЕНОСТ ПРИМЕРА И НАВОДА (оцењује се у целини)	
Примера или навода у есеју нема или су ирелевантни за задану тему или погрешни.	0 бодова
Примери или наводи делимично поткрепљују аргументацију.	1 бод
Примери или наводи примерено поткрепљују аргументацију.	2 бода
КОМПОЗИЦИЈА (ПОСТАВЉАЊЕ ПРОБЛЕМА, РАЗРАДА ПРОБЛЕМА, ЗАКЉУЧАК) **Сваки се елеменат композиције бодује посебно према приложеној лествици.** **(Није нужно да се елементи у есеју појављују наведеним редоследом.)**	
Постављање проблема	
Приступник у потпуности погрешно разуми смернице и тему есеја те на њих не одговара.	0 бодова
Приступник наводи проблем, односно темељни став или тезу есеја, али је његова формулација поједностављена.	1 бод
Приступник наводи проблем, односно темељни став или тезу, формулација проблема примерена је захтевима есеја те упућује на познавање терминологије.	2 бода
Приступник јасно формулише проблем, односно темељни став или тезу, а разумевање заданих текстова показује доследним разматрањем проблема и применом општег знања филозофије.	3 бода

Разрада проблема	
Приступникова разрада не следи из постављеног проблема, запада у протуречност, а не примећује то у даљњој аргументацији.	0 бодова
Приступникова разрада следи из постављеног проблема, али је поједностављена.	1 бод
Приступникова разрада следи постављени проблем, али не обухвата све импликације које из њега произлазе.	2 бода
Приступникова разрада у потпуности обухвата све битне импликације наведених поставки.	3 бода
Закључак	
Закључка нема или не произлази из разраде постављеног проблема.	0 бодова
Закључак следи из разраде постављеног проблема, али је поједностављен и непрецизан.	1 бод
Закључак следи из разраде постављеног проблема, али нису узете у обзир битне последице које из проблема следе.	2 бода
Закључак следи из разраде с наведеним битним последицама разраде постављеног проблема са свим кључним аргументима. Приступник обликује свој суд.	3 бода
УПОТРЕБА ЈЕЗИКА	
Конструкција реченица	
Конструкције реченица су углавном нејасне.	0 бодова
Конструкције реченица су углавном јасне.	1 бод
Конструкције реченица су у потпуности јасне.	2 бода
Стручни називи	
Неисправно писање и употреба стручних назива	0 бодова
Углавном исправно писање и употреба стручних назива	1 бод
У потпуности исправно писање и употреба стручних назива	2 бода
Властита имена	
Неисправно написано властито име	0 бодова
Углавном исправно написана властита имена	1 бод
У потпуности исправно написана властита имена	2 бода

6. Примери задатака с детаљним објашњењем

У овом поглављу налазе се примери задатака. Уз сваки пример задатка понуђен је опис те врсте задатка, тачан одговор, образовни исход који се тим конкретним задатком испитује те начин бодовања.

6.1. Пример задатка вишеструког избора

Задатак вишеструког избора састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу), **основе** (у којој је постављен задатак) те **четири понуђена одговора** од којих је један тачан.

У следећем задатку између четири понуђена требате одабрати један одговор.

Одговор обележите знаком X и обавезно га препишите на лист за одговоре.

Тачан одговор доноси 1 бод.

Шта је хилозоизам?

А. филозофско учење према којем је битак јединствен

Б. филозофско учење према којем је свака ствар прожета животом

Ц. наука о методама истраживања нових чињеница и спознаја

Д. темељно онтолошко схватање које истиче примат духовног над пуко материјалним

ТАЧАН ОДГОВОР: Б

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити битне проблеме филозофије науке и филозофије природе

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор, изостанак одговора или ако је обележено више одговора

6.2. Пример задатка вишеструких комбинација

Задатак вишеструких комбинација састоји се од упутства (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу), основе (питања) те четири понуђена одговора од којих су два тачна.

У следећем задатку два су тачна одговора. На листу за одговоре требате обележити знаком X само два од четири понуђена одговора.

Сваки тачан одговор доноси 1 бод.

Који од наведених филозофа спадају у елејску школу?

А. Протагора

Б. Платон

Ц. Парменид

Д. Ксенофан

ТАЧНИ ОДГОВОРИ: Ц, Д

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: навести, описати и упоредити историјска раздобља, филозофска усмерења, школе и филозофе

БОДОВАЊЕ:

2 бода – оба тачна одговора

1 бод – један тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор, изостанак одговора или ако је обележено више од два одговора

6.3. Пример задатка повезивања

Задатак повезивања састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу), **основе** (питања), **четири честице питања** те **шест честица одговора**.

У следећем задатку свакој честици питања означеној бројем придружите одговарајућу честицу одговора означену словом.

Одговор обележите знаком X и обавезно га препишите на лист за одговоре.

У свакоме задатку два су појма вишка. Сваки тачан одговор доноси 1 бод.

Проблем универзалија вековима је изазивао жестоке полемике и поделе. Понуђеним гледиштима придружите припадајуће филозофе.

1. екстремни реализам	А. Тома Аквински
2. умерени реализам	Б. Абелард
3. екстремни номинализам	Ц. Анселмо
4. умерени номинализам	Д. Аурелије Августин
	Е. Рошелин
	Ф. Тертулијан

ТАЧНИ ОДГОВОРИ: 1. Ц, 2. А, 3. Е, 4. Б

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: разврстати и упоредити представнике номинализма и реализма

БОДОВАЊЕ:

4 бода – сви тачни одговори

3 бода – три тачна одговора

2 бода – два тачна одговора

1 бод – један тачан одговор

0 бодова – сви нетачни одговори, изостанак одговора или ако је обележено више одговора за све честице питања

6.4. Пример задатка допуњавања

У следећем задатку допуните реченице уписивањем појма који недостаје. Одговор упишите на предвиђено место у испитној књижици.

Не попуњавајте простор за бодовање.

Према Платону за чуваре полиса пожељни су они којима доминира _____ део душе.

ТАЧАН ОДГОВОР: вољни

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити и повезати Платоново учење о идејама и души

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора

6.5. Пример задатка кратког одговора

Задатак кратког одговора састоји се од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу) и **основе** (најчешће питања) у којој је задано шта приступник треба да одговори.

У следећем задатку треба да одговорите речју или једноставном реченицом.

Одговор упишите на предвиђено место у овој књижици.

Не попуњавајте простор за бодовање.

Значај које епохе филозофије су вера у разум и рационалну спознају природе, слободу и једнакост људи те борба за секуларну државу?

_____

ТАЧАН ОДГОВОР: просветитељства

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити битну проблематику и обележја просветитељства

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора

6.6. Пример задатка продуженог одговора

Задатак продуженог одговора такође се састоји од **упутства** (у којем је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тога типа у низу) и **основе** (најчешће питања) у којој је задано шта приступник треба да одговори.

У следећим задацима треба да одговорите с неколико реченица, јасно и сажето, усмеравајући се на оно што је битно за задатак.

Одговоре упишите на предвиђено место у овој књижици.

Не попуњавајте простор за бодовање.

Набројте и објасните Киркегорово степеновање егзистенције на три вредносна нивоа те наведите идеал за сваки степен егзистенције.

ТАЧАН ОДГОВОР: Естетски степен егзистенције је профињено уживање у непоновљивости тренутка. Идеал естетског степена егзистенције јест Дон Жуан.

Етички степен егзистенције је одређен у самосталности избора и остварењу, понављању те одлуке. Идеал етичког степена егзистенције је Сократ.

Религиозни степен егзистенције је потискивање световног и временитог да би се ступило у однос с Богом. Човек вером стиче спас и уточиште у бесконачности. Човек је тада свестан себе као духа и тога да стоји пред Богом.

Човек сам одређује свој стил живљења, односно свој однос према Богу. Прелаз из једног стадија живота у други остварује се скоком слободне и необразложене одлуке. Вера тако потврђује парадокс егзистенције и разрешава га ослонцем коначног у бесконачном. Идеал религиозног степена егзистенције је Исус Христос.

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: разликовати обележја филозофије друге половине XIX века те основне идеје
и концепције најзначајнијих филозофа тога раздобља

БОДОВАЊЕ: За сваку честицу питања приступник добива:

1 бод – ако одговор задовољава питање, тј. одговара на оно што се тражи, логично је структурисан и садржајан

0 бодова – нема одговора или одговор не задовољава ни један од претходно наведених критерија

6.7. Пример задатка есејског типа

Успоредите следећа два текста и напишите есеј на тему: Однос знања спрам мудрости.

Текст 1

Истина – та реч има неупоредиву драж. Као да обећава оно до чега нам је истински стало. Истина може изазвати бол, може довести до очајања, али она је у стању – само с помоћу оног што је истинито, независно о садржају – пружити дубоко задовољење: да истине ипак има. Истина охрабрује, ако сам је икад схватио, јавља се неодољива побуда, ићи за њом. Истина даје упориште: у њој је оно што се не може разорити, оно што је повезано с битком.

Карл Јасперс, Филозофија егзистенције

Текст 2

Говорити о „циљу" научне активности може звучати помало наивно; уистину, различите науке имају различите циљеве, али наука сама (шта год то значило) нема циља. Ја то признајем. Ипак, чини се кад говоримо о науци осећамо, мање или више јасно, како постоји нешто карактеристично у научној активности; пошто научна активност изгледа поприлично као рационална активност, и како рационална активност мора имати неки циљ можда ипак није сасвим јалов покушај, описати циљ науке. Предлажем да циљ науке буде, пронаћи задовољавајуће објашњење, шта год оценили потребним за објаснити. Под објашњењем (каузалним објашњењем) мислим на сет исказа од којих једни описују неко стање ствари које треба бити објашњено (explicandum), док су други објашњавајући искази, форма објашњења у најужем смислу речи.

Карл Р. Попер, Објективно знање

У есеју одредите и проблематизујте ове појмове: истину, знање, науку, мудрост, каузалност, објашњење, експлицитност, рационалност, битак и трансценденцију.

Смернице за писање есеја

1. Објасните однос знања и мудрости. Може ли се тај однос данас посматрати као однос природних наука и филозофије?
2. Објасните значај научног модела објашњења чињеница. Бави ли се наука сврхама, оним што се у филозофији назива телеолошким објашњењем?
3. У чему је, према филозофији науке, разлика између природонаучних и метафизичких исказа?
4. Објасните смисао научног истраживања. Одређује ли наука смисао властитог истраживања? Поставља ли наука уопште питање истине како је схвата Јасперс?
5. Може ли се човек одрећи питања о смислу властитог битка?

Наведите у објашњењима и неке од предложених примера.

1. Наведите Јасперсово схватање истине.
2. Одредите Јасперсов појам трансценденције. Где је према Јасперсу извориште људске слободе, а тиме и смисла?
3. Наведите и објасните Поперову методу провере научних хипотеза на примеру неке одређене научне теорије из неког наставног предмета.

7. Припрема за испит

Имајући у виду постојање три верзије програма, два уџбеника, мноштво индивидуалних приступа у настави Филозофије те ограниченост сатнице која доводи до непотпуног савладавања предвиђеног градива, саветујемо приступницима да се ради припреме за испит из Филозофије додатно конзултирају са својим наставницима, а посебно да додатним индивидуалним радом из предложене испитне литературе свладају целину градива.

- Претпостављамо да ће испит из Филозофије одабрати приступници који осећају склоност према филозофији или којима ће требати као услов за упис на факултет те ће стога уложити додатни труд за припрему испита.
- За први се део испита (задатке затвореног и отвореног типа) приступник припрема на темељу образовних исхода из овог испитног каталога, а за други део испита (задатак есејског типа) приступник треба уз помоћ наставника и проучавањем изворних текстова из уџбеника и додатне литературе вежбати филозофску аргументацију у писаном облику.
- За увежбавање писања есеја приступницима се препоручује употреба огледног примера есејског типа задатка из овог испитног каталога.
- Од приступника се очекује:
- да у уводу есеја изрази своје схватање заданог проблема
- да изведе кохерентно аргументовану расправу којом показује разумевање појмова и проблема
- да изведе закључак који произлази из наведене аргументације и свих битних импликација разраде проблема.

Литература за припрему испита из Филозофије на државној матури су сви уџбеници који су прописани и одобрени од Министарства знаности, образовања и шпорта Републике Хрватске током протеклог четворогодишњег раздобља.

- НАПОМЕНА: Наставници могу ученицима препоручити и додатну литературу у складу са дефинисаним образовним исходима.

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja

FILOZOFIJA 2012 srp.indd 26 15.3.2012 15:12:57